

LEDINSKA IN KRAJEVNA IMENA V SAVINJSKO-SOTELSKI SLOVENIJI

Anton Sore*

Izvleček:

Na temelju terenskega, kartografskega in statističnega gradiva smo ledinska in krajevna imena razvrstili po njihovem izvornem pomenu v geografski sistem. Ugotovili smo njihovo pogostnost in razširjenost ter na tej osnovi podali kratek geografski pregled Savinjsko-Sotelske Slovenije in njenih enot. Naredili smo še primerjavo etimološko pojasnenih krajevnih imen Slovenije in obravnavane pokrajine.

FALLOW AND PLACE NAMES IN THE SAVINJSKO-OBSOTELSKO REGION OF SLOVENIA

Abstract

On the basis of field-work, cartographical and statistical materials, fallow and place names have been included in the geographical system according to their original meaning. Their frequency and distribution have been established and a short geographical survey of the Savinjsko-Obsotelsko region of Slovenia and its units has been made. A comparison between the etymologically clarified place names of Slovenia and the region dealt with has also been made.

Uvod

Pokrajino sestavljajo Gornja Savinjska dolina (A), Celjska kotlina (B), Velenjska kotlina z Vitanjskimi Karavankami (C), Sotelsko-Voglajnska Slovenija (D) in območja spodnje Savinje (E).¹ Subpanonska regija Savinjsko-Sotelske Slovenije zajema po Ilešiču predel, "ki sega od Bohorja in Orlice na jugu do Konjiško-Boške gorske pregraje na severu ter od Sotle na vzhodu do razvodnih slemen in prevalov proti savinjski Deбри in spodnji Savski dolini na zahodu" (Ilešič 1974, 8). Celjska kotlina leži na prehodu iz subpanonskega v predalpski svet, ki mu na našem območju pripadajo Velenjska kotlina s hribovitim obrobjem, zahodni del

* Dr., izr. prof. v pokoju, Kajuhova ul. 7, 63000 Celje

¹ Za pokrajinske enote bomo uporabljali tudi kratice: A, B, C, D, E, za krajevna imena K in za ledinska imena L.

Posavskega hribovja in Gornja Savinjska dolina do Lučnice in Raduhe (Gams 1983, 96–97). Zahodno od tod se dviga visokogorski svet Savinjskih Alp. Ledinska imena² smo zbirali na terenu, jih poiskali v kartogarfskem gradivu³ in v Krajevnem leksikonu Slovenije (1976). Skupno smo zajeli okrog 10.200 ledinskih in krajevnih imen, od tega je slednjih 15,5 %. Krajevna imena so na splošno zelo stara dediščina. Večina jih je nastala v času notranje kolonizacije našega ozemlja, ki je bila v glavnem zaključena v 13. stoletju. “Čeprav je proces dajanja imen nenehno tvoren, je odstotek takšnih krajevnih, rečnih, gorskih in ledinskih imen, ki se šele kasneje pojavijo v jeziku, neznatn” (Bezljaj 1955/56, 239).

Iz objavljenih dognanj jezikoslovcev, zgodovinarjev in geografov smo spoznali izvorni pomen imen, jih razvrstili po geografskem smislu in ugotovili njihovo pogostost in razširjenost. Na tej osnovi skušamo prikazati glavne geografske značilnosti Savinjsko-Sotelske Slovenije in njenih pokrajinskih enot. Vseh krajevnih in ledinskih imen nismo mogli upoštevati, saj vsa niso etimološko pojasnjena ali pa o pomenu ne sodijo v geografski okvir⁴. Iz množice imen smo izbrali samo nekaj primerov⁵. Pogostnost imen smo razdelili na sedem stopenj in jih v tekstu označili z rimskimi številkami: I 0–5, II 6–15, III 16–30, IV 31–50, V 51–75, VI 76–100, VII nad 100.

L e g a. Veliko ledinskih imen se opira na določeno ime naselja, hriba, reke, pokrajine, celine, npr. Družmirsko polje, Zaloške hoste, Drešinjske gmajne, Pod Slomnikom, Ob Voglajni, Za Sotlo, Pri Ameriki idr. Značilne so predložne zveze, ki jih pri ledinskih imenih navadno pišemo narazen: Pod krajem, Za mejo, V robu, Na pogledu itd. Lega naselja se marsikje razkriva že v samem imenu. Savinjsko-Sotelska Slovenija je površinsko razgibana pokrajina, zato je v toponimih pogosto prisotno višinsko razmerje med sosednjimi naselji: zgornji, -a, -e, gorenji, -a, -e, (V), spodnji, -a, -e, dolnji, -a, -e (IV), srednjih pri nas skoraj ni. Navedimo nekaj ledinskih in krajevnih imen, ki označujejo lego: Doln, Dolna, Dolensčica (L, E, D, II), Dolne, Dolenje (K, D, E, I); Gornek, Zgornce (L, A, D, E, I), Gorenje (K, B, I); Prednica (L, D, I); Visoka (L, B, D, I), Visoko, Visočje (K, B, D, I); Sredince, Srednice (L, A, B, I); Nizka (K, A, I); Zadej (L, D, I); V vanke (L, D, I); Prečnica (L, D, E, I), Prečna (K, A, I); Daljna (L, D, I); Stranje, Zastranje (K, D, I). V to veliko skupino bi lahko uvrstili še nekatera imena večpomenskega značaja, ki jih omenjamo v drugih poglavjih. Mnoga, zlasti manjša

² Ledinska imena v rokopisni zbirki na Oddelku za slovenski jezik Univerze v Ljubljani niso krajevno opredeljena.

³ Katastrski načrti od leta 1825 dalje, osnovne državne karte (1 : 5000, 1 : 10.000).

⁴ Pri večbesednih imenih smo bili včasih v zadregi, kateri del imena je pomembnejši, pri pomensko enakovrednih besednih zvezah pa smo se odločili za izmenično opredelitev.

⁵ V seznam naselij niso vključena imena delov večjih strjenih naselij, mest, kjer še imajo ulični sistem in so nekdanja naselja izginila, ali pa so jih vključili v seznam ulic (Zavod SRS za statistiko 1977, 6).

naselja, prepoznamo šele v družbi bližnjega večjega kraja ali pokrajine, npr. Brezje pri Dobjem, Dol pri Laškem, Bistrica ob Sotli, Šempeter v Savinjski dolini, Sv. Florjan pri Šoštanju idr. Meje so imele pomembno vlogo pri midsosedskih odnosih in so zato tudi v ledinskih imenih precej pogostne (B, C, A, D, III) Mejica, Na mejniku, Med mejami, Zamejišče, manj razširjeno je krajevno ime Meje (C, B, I). Čeprav ima apelativ kraj več pomenov, ga tukaj omenjamo kot geografsko označbo. Znana so ledinska imena: Na krajeh, Skraja, Okrajek, Krajica in toponim Podkraj (L, A, B, D, E, C, III; K, B, C, I). Zanimiva je Badjurova razlaga: "Kraj je določna ali nedoločna meja med ravnino in poedinimi terenskimi naravnimi ali umetnimi pregradami" (Badjura 1953, 28). Zlasti v hribovitem svetu Gornje Savinjske doline srečamo ledinska imena: Rob, Pod robom, Za robmi (II).

K a m n i n s k a s e s t a v a t a l. Najbolj razširjeni občni imeni sta kamen in peč. Ledinska imena tega tipa spadajo v V. in IV. razred pogostnosti, krajevna pa pri obeh primerih v II. razred. V raznih izpeljankah, sestavljenkah in besednih zvezah jih poznamo tako v Gornji Savinjski dolini, kakor v Voglajnsko-Sotelski Sloveniji. Marsikaka peč se imenuje po posestniku. Peč opazimo v krajevnih imenih: Pečica, Pečine, Pečovnik, Pečovje, Podpeč pri Šentvidu, Gluha Peč (D, B, E), v ledinskih pa: Peč, Bela peč, Strašilna peč, Huda peč (A, D, E, C, B). Po kamnu se imenujejo naselja: Kameno, Kamenje, Kamenik, Kamenče (D, B) in zemljišča: Kamenščica, Kamenjak, Kamnica, Lahki kamen, Legi kamen, Pri treh kamnih (D, E, A, B, C). Po skali in skalah so ledinska imena: Za skalo, Skalca, V skalah (A, E, C, II), krajevno je eno samo – Škale (C). Enak pomen imajo ledinska imena: Ker, Kir, Kerovšca (L, A, E, I) in Čeren, Počerje, Čerine (Bezljaj 1956, 115; D, E, A, II). Ledinska imena: Peski, Peske, Pri pesku, Široki peski (IV) so znana predvsem na prostoru med spodnjo Savinjo in Voglajno ter v Gornji Savinjski dolini, imena: Prod, Prode, Na produ pa v Zgornji in Spodnji Savinjski dolini (II). Na kamninsko sestavo tal opozarjajo tudi toponimi: Podmelj, Mele, Meliše (D, A, I) in ledinska imena: Za melom, Rdeči mel, Melovje (D, E, A, II). Lapor odkrijemo v krajevnih in ledinskih imenih: Laporje, Opoka (K, B, I), Na laporju (L, D, I). Na tuf, groh opozarjajo maloštevilna imena: Grohat, Grahotnica (L, A, B, C, I), Grohotje (K, D, I). Kremen, kredo in skril vsebujejo imena: Kremenica (L, E, I), Pod kredo (L, A, E, I), Na skrilu, Skrelavje (L, A, I). O ilovici in glini govorijo imena: Na ilovici, Na ilovki (L, B, I), Na glini (L, B, I), Ilovca (K, B, I), Glinje, Zaglink (K, B, I).

P o v r š j e. Površje je s svojo nadmorsko višino, strmino, prehodnostjo ali zaprtostjo, posredno pa tudi s podnebjem, prstjo, rastjem idr. odločilno vplivalo na poselitev in gospodarsko izrabo pokrajine. Reber spada med imena, ki se v strokovnem in ljudskem izražanju in pojmovanju vedno bolj izgubljajo. Ledinska imena: Reber, Rebro, Rebrji, Rebrje, Rebrine, Rebernica, Porebenca, Rebrčina, Podrebrje itd. so dokaj enakomerno razširjena po vseh pokrajinskih enotah Savinjsko-Sotelske Slovenije (VI). Krajevna imena tipa reber: Rebre, Podreber, Dolgo Rebro so prostorsko bolj omejena (K, D, E, B, II). Ledinska imena: Dolec,

Dolček, Dolič, Dole, Dolšca, Dolce, V dolah idr. (VII) in krajevna imena: Dol – Suha, Svetli Dol, Črni Dol, Zdole idr. (III) so najbolj pogostna na območjih Voglajne, Sotle in spodnje Savinje, srečujemo pa jih tudi drugod. Pri nas je malo naselij z imenom Dolina (D, I), pogostna pa so ledinska imena: Dolinca, Odola, Odela, Vodela, Globoka, Večna, Zadnja, Tiha, Temna, Stara dolina, Tri doline itd. (D, B, E, A, C, VI); precej dolov in dolin pa se imenuje tudi po Posestnikih (II, III). Breg je v Sloveniji izredno pogostno ledinsko ime, tudi na našem območju jih je zelo veliko (VII): Brege, Brežnice, Brežje, Brežic, Brežnica, Bregonca, Na bregu, Strmi breg, Hudi bregi itd. (D, B, A, C, E); marsikak breg se imenuje po hišnem imenu (IV). Toponimov te vrste je pri nas nekoliko manj: Breg, Breška vas, Obrežje pri Zidanem Mostu, Zabrež, Podbrege itd. (E, B, A, D, II). Zlasti na Voglajnsko-Sotelskem in v Zgornji Savinjski dolini so zelo pogostna ledinska in krajevna imena: Vrhek, Na vrhe, Vrhonce, Vršnica (L, VI), Vrh, Vrhi, Vrhovnica, Veliki, Mali, Babni, Tolsti, Slemški, Pusti, Črni, Spodnji, Zgornji Vrh itd. (K, IV). Hrib redkeje opazimo v naših krajevnih imenih: Hrib, Hribe, Hribi (D, B, I). Čeprav je hrib mlajša orografska označba (Melik 1963, 201), je v živem ljudskem imenoslovju izredno razširjena; na obravnavanem območju je nad sto ledinskih imen (D, A, B, E, C), precej hribov pa se imenuje tudi po posestnikih (III). Navedimo nekaj tipičnih primerov: Na hribu, Hriber, Hribec, Hribenca, Veliki, Dolgi, Mali, Zaspani hrib idr. Gora se v ledinskih in krajevnih imenih često predstavlja v predložni in pridevniški zvezi: Pod goro, Na gori, Za goro, Podgornica, Predna, Planinska gora idr. (L, D, B, E, C, A, III). Podgora, Zagorje, Medgore, Pusta, Črna, Sladka, Bela, Vinska Gora (K, D, B, C, E, A, III). Tvorjenke iz gore so: Gorica, Gorca, Gorička, Goričica itd. (L, B, D, C, E, A, V). V toponimih so gorice dokaj pogostne, nekatere se imenujejo po bližnjih večjih naseljih, npr. Gorica pri Dobjem, pri Slivnici, pri Šmartnem, Imenska Gorica (K, D, B, E, A, III). Gorica spada med najstarejše orografske označbe (Melik 1963, 200) in je tudi zaradi tega bolj pogostno krajevno in ledinsko ime. Označbe gorica, brdo, grič so dokaj enakovredne in pomenijo v glavnem nižje vzpetine z relativno višino 100 do 200 metrov. Po višini sodi brdo med grič in hrib (Gams 1986, 79). Ledinska imena: Na gričku, Griče, Stranski grič (D, E, B, A, IV) in V brdih, Brdce, Brce, Brdina, Brdnica (E, B, C, A, III) so mnogo bolj razširjena kot krajevna imena: Grič, Griči (B, D, I), Brdo (D, A, B, C, II). Kaže, da se ledinska imena Holm, Hom, Hum, va naši pokrajini niso prijela, pač pa so omenjene površinske oblike prisotne v krajevnih imenih: Hom, Podhom, Podhum, Zahomec (B, A, E, II).

“Izmed vseh domačih izrazov za dolinske, ravninske končine je kot najbolj ljudski in navaden, zato izkazuje v imenoslovju največ topografskih imen” (Badjura 1953, 198). Na obravnavanem območju je ledinskih in krajevnih imen po kotu mnogo več (L, D, A, B, E, C, V; K, D, A, B, II) kot po koncu (L, A, B, D, E, C, II; K, B, E, I). Za prvo skupino navajamo primere: Kot, Kote (K), Kotič, Kotec, Koti, Srebrni, Zlati, Črni kot (L), za drugo pa: Konec, Konci, Konce, Končina (L), Zgornji, Spodnji Konec, Končnica (K). V ljudski govorici in imenoslovju je

graben – jarek izredno živo in pogostno ime manjših potočkov. Nad polovico ledinskih imen tega tipa je med Voglajno in Sotlo (D, B, C, A, E, V). Marsikak graben imenujejo po lastniku. Znana ledinska imena so: Graben, Grabni, Grabnica, Hudičev, Hudi, Suhi, Rjavi, Strašni graben itd. Enaka ali podobna, a manj številna so krajevna imena tega tipa (D, I). Pleteršnik pojasnjuje apelativ draga z: das Tal, der Wassergraben, die Mulde, die Schlucht (Pleteršnik 1894, 166). Na našem območju srečamo ledinska imena: Draga, dražica, Dražnica, V dragi, Na dragah idr. (L, D, B, A, C, E, V). Zlasti v pretežno hribovitem in gričevnatem svetu so znali ceniti ravne, za obdelovanje primerne površine, zato ne preseneča, da so ledinska imena: Ravna, Na ravnem, Ravnice, Ravenca, Ravnina, Velika, Lepa, Nova raven, Zgornja lera ravna idr. najbolj razširjena v Voglajnsko-Sotelski Sloveniji in v Gornji Savinjski dolini (D, A, B, E, C, VI); ponekod jih imenujemo tudi po lastnikih. Na bolj ali manj ravnih površinah so nastala naselja: Ravne, Velika Raven, Ravno, Zaravno idr. (K, D, C, B, II). Malo ravninsko ploskev je zaznati v imenih: Lopatje, Lopatjek (L, D, B, C, E, A, III), Lopata, Lopaca, Lopatnik (Badjura 1953, 45; K, C, B, D, I), Ležen (L, C, I), Ležene (K, D, I) (Badjura 1953, 46). Ledinska imena Polica, Police, Na policah so doma v Gornji Savinjski dolini in v Celjski kotlini (I). Omenimo še imena s pomenom stran: Plat, Podplat, Plate (K, B, D, I), Plati, Veliki plat, Za plato (L, C, B, D, A, III). Na glavate, kopaste oblike kažejo imena Kogel, Kogla ali že pokaženi Kugel, Kugla, Kuga idr., ki jih srečujemo zlasti v Gornji Savinjski dolini (L, A, B, C, D, III). Imena: Grobelce, Grobelno, Groblja (K, D, B, I), Groble, Grubla, Grubeljce, Grobelska jama, Velika in Mala groblenca, Na groblje (L, B, A, E, D, C, III) lahko predstavljajo: 1. kup nametanelega kamenja, 2. ledeniško moreno, 3. zastarelo pokopališče (SSKJ 1970, 766), 4. arheološki kraj, naselje, trdnjavo. V rimsko dobo segata najdišči Grobeljce pri Ločici v Savinjski dolini in Grobelce pri Šmarju pri Jelšah (Arheološka najdišča Slovenije 1975, 286, 293). Ledinska imena: Gomila, Gomile, Pod gomilo (E, B, D, I) in krajevno ime Gomilsko (B, I) označujejo ali grob, ali velik kup, ali (zastarelo) grič, hrib (SSKJ 1970, 719). Na širši zložnejši prehod čez gorsko sleme iz ene doline v drugo kažejo ledinska imena: Na sedlu, Zgornje sedlo, Sedle, Presedle (B, A, C, D, II). Predvsem v Zgornji Savinjski dolini in na območju med Celjem in Zidanim Mostom so znana ledinska imena: Plaz, Plaze, Plazenca, Plazi, Škrbinski plaz (A, E, D, C, B, III), krajevno ime je eno samo – Plazovje (E). Na kraških tleh so pogostna ledinska imena: Rupa, Rupca, Rupnca, Zarupa, Podrupa (L, D, E, C, B, A, IV), precej manj imen pa je po vrtačah: Vrtača, Vrtače, Vrtačica (L, C, A, E, D, B, II). Malo je krajevnih imen tipa Rupe in Vrtače (K, C, I). Apelativ jama je razširjen bolj ali manj povsod (IV), precej je tudi lastniških imen. Za ledinska imena tega tipa navajamo primere: Jama, V jamah, Jamice, Jamne, Globoka, Temna, Velika, Zgornja jama, Knapovske jame (C, A, D, B, E, IV), za krajevna imena pa samo Hudo Jamo (E, D, I). Na kotlaste globeli nas opozarjajo imena: Kotle, Kotlače, Na kotlu (L, A, E, D, B, II). Dokaj pogosta so ledinska imena: Globoka, Globoke, Globovše, Globovšca (D, B,

C, A, E, III9, manj pa je toponimov: Globoko, Globoče, Globače (D, E, A, B, II). Skoraj vsa ledinska in krajevna imena po krnicah so v Gornji Savinjski dolini: Krnica, Krnišnica (L, A, E, I), Krnice (K, A, I). V Sloveniji so izredno pogosta ledinska in gorska imena izvedena iz pridevnika strm. Na območju Savinje in Sotle so: Strmina, Strmice, Strmene, Strmenica (L, D, C, A, B, E, II), Strmec, Strmec nad Dobrno, Strmec pri Rogatcu, Strmea (K, D, A, C, E, II). Za visokogorski alpski svet in predalpsko hribovje so značilna ledinska imena: Stene, Stenec, Na stenici (A, C, II). Klini so manjše krajše gorske končine (Badjura 1953, 82), ki jih opazimo tudi v ledinskih imenih: Klin, Kline, Za klinom (A, B, D, II). Tudi tesni so dobile svoje mesto v ledinskih in krajevnih imenih: Tesnice, Tesen, Podtesna (L, D, A, B, I), Tesno (K, B, I); Soteska, Socka, Sotensko pri Kalobju (K, D, B, A, II). V prvi razred pogostnosti in prostorsko bolj omejena so imena: Riža, Riže (L, E, D); Drča, Novinska drča, Poševne drče (L, D); Sleme, Na slemenu (L, B, A, C); Grmada (L, E, C, D); Luknja, V luknji (L, C, E); Zaglavnica, Zglavnica (L, A, D); Rovce, Roviše (L, D), Rovte (K, B) itd. Omenimo še občno ime pekel, ki v reliefu označuje prepadno skalno žrelo, globoko, kotlasto gorsko jamo ali špranjo, črno brezno, pa tudi stisnjeni, temačni kraj (Badjura 1953, 189). Pekel poznamo kot krajevno (B, I) in ledinsko ime (D, I). Ljudske razlage o nastanku imena Otok so različne (K, B, A, I in L, D, I).

Podnebje. V podnebno skupino imen smo uvrstili naslednja: Mrzlica, Mrzla Planina, Mrzli dol (K, B, A, D, E, II), Suha, Suho (K, D, A, I), Veternik (K, D, E, I), Osojek (K, D, I). Bolj pogostna so ledinska imena: Sončna, Sončno, Sončni hrib (D, A, B, C, E, II); Senčna in Senčni rovt, Ravna senca (D, A, B, I); Osoje, Osojna (D, A, B, I); Nicina (C, I); Mrzlek (A, B, C, D, II); Ledenica, Spodnja in Zgornja ledenka (D, B, C, A, E, II); Ivje (C, I); Suše Sušica (A, D, I); Znojilo (D, I); Pri vetru (A, I).

Prst. Razmeroma malo je krajevnih in ledinskih imen po prsti, pa še od teh bi lahko nekatera uvrstili h kamninski sestavi tal. Po barvi prsti razlikujemo imena: Zgornja in Spodnja Rjavica (K, D, I); Črna zemlja, Črnica (L, D, I); Rdeča zemlja (L, C, I), po sestavi pa: Prodnicca, Prodnicca (L, B, C, II); Peskovica, Pešenka, Na pešnici (L, B, A, E, I); Laporšnica, Laporca (L, D, I); Prhlica (L, B, I) in Trdice (L, D, I). Neopredeljena glede barve in sestave so imena: Blate (K, B, I), Blatnica, Blatnice, Brnce (L, A, B, E, II).

Rastje. Prvotno je imel vsak tip gozda svoje ime, in sicer po botaničnih in terenskih značilnostih ali pa po legi, šele kasneje tudi po gospodarskih funkcijah. "Abstraktni kolektiv" je plod verjetno zelo mladega razvoja (Bezljaj, 1959/60, 115). Imena: Gozdec (K, E, I), Gozd, Pod gozdom, Črni gozd, Stari gozd (L, B, A, C, E, II), Za lesjem, Nad lesom, ravno lesje, Črni les (L, A, C, E, B, D, III), Les Podles (K, E, B, I), Goša, Gošave, Črna goša (L, A, B, C, D, III) so bolj ali manj razširjena po vsej pokrajini, marsikje družno z lastnikovim imenom. Na območju spodnje Savinje občnega imena goša nismo zasledili, pač pa je tam več hoste, ki je imena v Zgornji Savinjski in Šaleški dolini ne omenjajo. Ledinska imena: Zavod,

Veliki, Mali, Stari zavod, Zavode (B, A, D, II) in krajevna imena Zavodna, Zavodnje (B, C, I) predstavljajo mlad gozd, vendar se ta beseda od 15. stoletja dalje pojavlja s pomenom "ograjen del gozda, ki ga s požarom pripravljajo za nekajletno setev in za pašo" (Bezljaj 1955, 13-15). Že zgodaj so v slovenščini prevladovale nemške izposojenke: boršt, foršt, uršt, (Bezljaj 1955, 127), za katere navajamo nekaj primerov: Zaboršt, Foršt (K, B, A, C, D, I), Pod forštom, V borštih, Urštnica, Za urštom (L, B, A, C, E, D, IV). Prvotni pomen za log je bil verjetno "močvirni ravninski gozd" (Bezljaj 1959/69, 126). Imena tega tipa so zelo pogosta: V logih, Ložič, Krivi log, pod logom (L, D, B, E, A, C, V), Log, Zalog, Medlog, Ložno, Ložnica pri Celju (K, D, B, A, E, III), Gaj, redke negovan gozd, je v ledinskih imenih prisoten zlasti na Voglajnsko-Sotelskem, manj v Celjski kotlini in ob spodnji Savinji. Znana so imena: Gaje, Gajec, Gajič, Gajče, Zagajšnica (L, D, B, E, V), Gaj, Zagaj pri Ponikvi, Podgaj (K, D, B, E, II).

Breza je v imenih izredno pogostna: Breze, Brezovec pri Rogatcu, Brezova, Brezovica, Mala Breza (K, D, B, A, C, E, III), Na brezi, Brezina, Na breznicí, Brezjek (L, D, C, A, B, E, V). Po številu imen je brezi skoraj enak hrast. Ledinska imena so enakomerno razširjena po vsej pokrajini: Podhrstnica, Hrašina, Hraštíče, Hrastovje, Podhrastje (L, B, E, C, D, A, V), Hrastnik, Hrastovec, Hrastje ob Bistrici (K, D, B, C, II). Manj imen je po dobu in ceru: Cerje, Cerovec, Ravnocerje (K, D, II), Cerovje, Cerovce, Cerije, Cerovšca (L, D, E, II), Dobje Dobovec (K, D, I), Dob, Dobnica (L, D, B, A, E, II). Dobrave so z gozdovi porasli deli ravninskih brd različnih razsežnosti, kjer je nekdaj morda rasel dob, sedaj pa so navadno že zelo mešani gozdovi ali zaradi sečnje gole, z grmičevjem porasle ali obdelane površine (Badjura 1953, 264). Pri nas so znana imena: Dobrava, Dobrova, Dobrovlje pri Mozirju, Dobravca (K, D, A, E, I), Pod dobrovo, Po dobravi (L, D, B, A, C, III). Prevladujoča drevesna vrsta med listavci je pri nas bukev. Nanjo se nanašajo imena: Bukovca, Bukovje, Zabukovica, Bukovžlak (K, D, B, E, II), Bukovine, Bukovšnica, Pisana bukev, Črna bukovje (L, D, B, A, E, C, IV). Po gabru so imena: Gaberje, Gabrece, Gabrke, Gabrník, Gabrovec pri Dramljah (K, D, B, C, II), Gabršca, Gabrina, Pri gabru (L, D, E, B, A, III). Dokaj pogosta so tudi imena po lipi: Lipca, Lipovec, Lipje, Zalipno, Lipa (K, D, C, B, E, II), Pri lipah, Pod lipo (L, D, E, A, B, C, III). Tudi ime naselja in gradu Lindek izhaja iz lipe (Bezljaj 1956, 344). Mokrotna tla, zlasti ob potokih, so ugodna za rast vrbe, po kateri se imenujejo naselja: Vrbje, Vrbno, Vrbon (K, D, B, A, E, II) in zemljišča: Vrbiše, Vrbinje, Vrbjek, Vrbovce, Vrbnica (L, D, B, A, E, III). Dokaj frekventna so imena po topolu: Topole, Topolšica (K, D, B, C, II), Za topoli, Topoliče, Topolija (L, D, E, B, A, C, III). Samo en zaselek se imenuje po kostanju – Kostanjevica (E), več pa je ledinskih imen: Kostanjevo, Pod kostanjem, Kostanjevje, Kostanjevka (L, D, B, C, A, E, II). Podobno velja za imena po jesenu, javorju in jelši: Jesenik (K, D, I), Za jesenom (L, C, D, A, B, E, II), Javorje, Javornik, Javoršica (K, D, I), Javor, Pri javorju (L, B, C, E, D, A, II), Jelše, Jelšje (K, D, B, I), Jevševce, Pri jevši (L, D, B, A, C, II). Naravni pogoji v Sloveniji na

splošno bolj ustrezajo listavcem. Človek je v preteklosti marsikje gozd preveč izkrčil, pretirano je sekal listavce, zlasti bukev, in jih nadomeščal z gospodarsko donosnejšo smreko in borom in s tem močno spremenil sestavo gozda. Kasna poselitev hribovskega sveta in drugi, deloma že omenjeni dejavniki so vplivali na to, da je krajevnih in ledinskih imen po iglavcih razmeroma malo. Nekoliko več imen je po boru: Borovje, Zaborovec (K, C, D, E, I), Na borovcih, Borovina, Borovica, Borovše (L, A, C, D, E, B, III). Po jelki se imenujejo: Jelce, Jelovo (K, B, D, I), Jelajek, Jelovce (L, E, D, B, C, II), po hoji: Hojevec, Podhoje (L, A, C, D, I), po smreki: Smrečje, Na smrečju, Pri smreki (L, D, A, B, E, II), po macesnu: V macesnovcu (L, A, I). Precej krajevnih in tudi ledinskih imen v Sloveniji, kot: Črni Gozd, Črni Les, Črni Log, Črni Vrh, Črna Gora, je posnetih po iglavcih (Pintar 1912, 49).

Grmovno raste zastopajo leska, dren in bezeg, gozdno podrast praprot, brin in vresje. Z njimi so povezana imena: Leskovec, Leskovicca, Lešje, Leše (K, D, A, E, B, II), Lešina, Zalešje (L, B, C, D, A, E, II); Drenovce, Drensko Rebro (K, D, I), Dreni, Drenova, Drenovica, Drenovje (L, E, D, B, C, A, II); Bezgovce, Bezgovica, Bezgovnice (K, D, C, I), Bezgovje, Bezgova dolina (L, E, D, I); V brin, Brinje (L, B, C, D, E, II); Prapretno, Prapreče (K, D, B, I), Prapret, Praprotnica (L, E, A, D, II); Vresje, Resje, Resa (K, D, B, I), Resjek, Podresje, Vresi (L, D, B, E, C, II). Značilna so tudi imena: Trno, Trnovo, Trnovec, Trnovlje, Trnava, Trnavče (K, D, E, B, A, II), Trnč, Trnce, Trnšca, Trje (L, B, D, C, A, E, II). Omeniti velja še ledinska imena: Frata, Frate, V frati, ki pomenijo poseko, ledino (L, E, D, A, C, II).

V 13. in 14. stoletju se je naselitveni tok obrnil z nižjih leg v višje, hribovite, z gozdom porasle predele, višinska kolonizacija je trajala do 15. stoletja, ponekod lahko že po imenih naselij sklepamo, da so nastala na izkrčenem ozemlju ali pod vplivom naselitvenih oblik, značilnih za to kolonizacijsko obdobje. V to skupino spadajo imena "s sufiksi -evo, -ovo in imena po priimkih, zlasti pri samostojnih kmetijah" (Blaznik idr. 1970, 78).

S krčenjem gozda in pridobivanjem novih kmetijskih površin so povezana imena: Laze, Lažiše, Lajše, Lažišče (K, D, C, E, III), Laz, Lazje, Laznica (L, D, E, A, B, C, V); Trebež, Trbiž (K, D, A, I), Trebe, Trebenca, Trebnik (L, D, E, B, C, A, V); Rute, Veliki Rovt (K, A, D, I); Krče, Krčevine, Krčke, V krči (L, D, B, III); Novake, Novinje (K, B, I), Novina, Na novakih, Stare novine (L, B, C, A, D, E, III); Presečno, Presek, Preseka (K, D, A, E, II), Seče, Za sečo (L, D, B, C, A, E, II); Razgor, Razgorje (K, B, I); Razbor, Razbore (K, D, E, A, I); Ogorevc, Velike in Male Gorelce (K, E, D, I); Palenca, Palena (K, D, I); Požarišče, Požarika (K, D, I), Požar⁶, Požarji, Požarnica, Požarine, Na požarju (L, A, D, B, II), požganija (L,

⁶ O namenu, razširjenosti in načinu požigalništva pri Slovencih je pisal tudi F. Baš 1953/54, 83–104.

A, B, I); Žegar (K, D, I); Prevorje (K, D, I).⁷ "Velenje, velenjak" pomeni na Štajerskem "živinski pašnik, za binkošti prihranjen del pašnika." Možna je tudi razlaga na osnovi narečnega občnega imena velna "izkrčen del gozda pred požigom" (Bezljaj 1961, 292).

Travne površine: travnik, trata, senožet – košenica, pašnik so lahko bolj ali manj kultivirane, od česar je odvisno tudi njihovo izkoriščanje. Omenimo še čret (močvirni nižinski svet porasel s travo in nizkim grmičevjem, SSKJ 1970, 311), virt (močvirni travnik in del gozda, kjer ob dežju zastaja voda, Bezljaj 1961, 301) in loko (nekoliko močvirnati travnik ob vodi, SSKJ 1975, 634). Za vsak apelativ navedimo nekaj ledinskih in, če obstajajo, tudi krajevnih imen: Loka, Loče, Lokavec, Lokovica, Lokarje, Ločica, Ločnica (K, D, B, C, E, A, IV), Za loko, Na lokah (L, D, B, E, A, C, VII); Travnik, Travniček, Travničec, Travnce, Večji, Stari, Novi, Dolgi, Široki, Suhi, Zadnji, Kisli travnik (L, D, B, E, A, C, VII); Pašnik, Pašnica, Spašnik, Pašna, Zapašnica (L, D, E, B, A, C, VI); Trate, Lepa Trata, Tratna ob Voglajni (K, D, B, E, I), Trata, Tratica, Tratjek, Široka, Dolga, Okrogla trata (L, A, E, D, B, C, IV); Košenine (K, D, B, I), Košenice, V košnji (L, D, B, C, E, II); Senožete (K, E, I), Zgornji in Spodnji senožet (L, A, E, C, II); Čret, Čreta, Črete (K, D, B, A, II), Čreti, Začretka, Čretek (L, D, B, C, A, III). Dodajmo še Spodnji in Zgornji Rakitovec – pašnik ob potoku (Bezljaj 1961, 140; K, D, I), Rakitje, Rekitje, Rakitnica, Rakitna (L, D, I); Senovica (K, D, I), Senovice, Senovka (L, D, I). Nekatera ledinska imena po rastlinah so bolj osamljena, npr. Gladež, Gabez, Kopinje, Rožnik.

Planina je najprej pomenila plan, brezgozdni prostor sredi gozdov ne glede na obliko in višino površja. Največ starih planin je bilo v hribovitem, gorskem svetu, zato je planina izgubila svoj nekdanji gospodarsko-topografski pomen in postala orografski pojem – gora. Samo gorskemu prebivalstvu v Alpah pomeni planina enoto gorskih pašnikov, kjer se pase živina čez poletje in so zanjo uredili hleve in stanove za pastirje (Melik 1950, 105). V to vrsto ledinskih imen spadajo: Planina, Planinca, Planinska vas, Zaplanina (K, B, D, A, E, II), Na planini, Ravna, Spodnja, Kaštna, Rastočka planina (L, B, A, C, D, E, III). Redka so pri nas imena: Goli Vrh, Gopljava (K, D, B, I), Plešivec (K, D, C, I).

Živalstvo. Pri živalskih imenih ni mogoče zanesljivo sklepati na apelativ, večina imen iz osnove, npr. volk, je tvorjenih iz antroponimov (Bezljaj 1961, 310). Ledinska in krajevna imena te vrste so pri nas pogosto večbesedna: Volčja peč, Pri volčji jami, Volčja ledina, Volčja draga (L, D, E, C, B, II), Volčje Jame (K, D, B, I). Imen po medvedu je nekoliko manj: Medveščak, (K, D, I), Medvedjek, Medvedovka, Medveščica (L, B, A, E, C, D, II). V prvi in drugi razred pogostnosti spadajo imena: Lisica, Lisičnica, Lisični jeki (L, E, A, D, C, II), Lesično (K, D, I);

⁷ V Škalah, Šenbricu in Lazah pri Velenju ter v Strmecu nad Dobrno uporabljajo za krčevino tudi ledinsko ime Nona, npr. Ramškova nona, Johanova nona, Podnone, Za nono (C, II).

Tičnica (K, D, I), Tičenca, Tičjek (L, D, B, E, A, C, II); Žabjek, Žabja vas (K, D, B, E, I), Na žabnici, Žabica (L, D, A, B, E, C, II); Krtince (K, D, I), Krtine, Krtice (L, B, A, C, II), Jazbec, Jazbina (L, A, C, D, E, I), Jazbine, Jazbin Vrh (K, D, A, I); Jelenka, Jelenica (L, A, B, E, I), Jelence (K, D, I); Rakovec, Rakovlje (K, D, B, I), Rakovček, Rakovca (L, D, C, I); Golobinjek pri Planini, Golobinjek ob Sotli (K, D, I), Golobjek, Golobice (L, C, B, E, I); Mišji Dol (K, E, I), Mišje, Mišnica, Miševje (L, D, E, I) itd.

Med ledinskimi imeni po domačih živalih izstopajo ledinska in krajevna imena: Konjsko, Konjice, Konjšca (K, B, A, D, I), Konjski hrbet, Konjska gmajna, Konjska loka (L, A, C, E, B, D, III); Kravjek, Kravje novine, Kravji vrh (L, A, C, D, II), Kravji Dol, Kravji Pogled (K, B, D, I); Podvolovljek (K, A, I), Volček, Zavolavec (L, B, D, E, I); Ovčji stan, Ovce, Ovčna mlaka (L, A, B, C, D, II); Kozje, Kozarice, Kozjek (K, D, C, I), Kozar, Kozji hrbet, Kozji žarek, Kozarnica (L, D, B, C, A, E, II). Nekatera imena kažejo na nekdanje pašne površine, na oskrbo živali ali na njihovo oblikovno podobnost, ki je zlasti pri orografskih imenih zelo pogostna. S tem v zvezi omenimo še imena: Rogatec, Rogica, Roginska Gorca (K, D, B, I). Nekatera imena imajo lahko slabšalni pomen: Kurja vas (K, B, C, D, E, II), Kurjek, Kurji strah (L, D, B, C, A, E, II). Niso redka imena po petelinu, kokotu: Petelinjek, Kokotinjek (K, D, A, B, I), Kokotec (L, B, C, E, D, II); po mački: Mačkin Kot, Mačkovec (K, A, D, I), Mačji hrib, Mačkin jek (L, B, A, C, D, I); po svinji: Svinka, v prenesenem pomenu Svinjski graben (L, B, D, A, I). Pričakovali bi večjo razširjenost krajevnih in ledinskih imen po psu: Pesje (K, C, I), Pasji grič, Pesjak (L, A, E, D, II).

V o d o v j e. Voda je osnova za življenje, zato so tudi ledinska in krajevna imena po vodi dokaj pogostna in enakomerno razširjena, npr. Za vodo, Vodne, Vodonca, Mrzle, Kisle vode, Visoka, Slana, Spodnja voda, Zavodovka, Vodotočina (L, D, E, A, C, B, III), Zavodice, Bele Vode, Vodiško, Vodenovo (K, D, A, B, E, II). O vodnih izvirih govorijo: Studenec, V Studencih, Pri studencu (L, D, A, B, C, E, III), Studence (K, B, I); o vodnjakih: Štepihi, Za štepihom (L, A, B, D, E, II). Izredno pogostna so v slovenski toponomastiki imena vodnih tokov. Mnoge manjše tekoče vode imenujejo domačini enostavno Potok ali Potoče, Potočnica, Za potokom (L, D, A, B, E, C, V), Beli, Črni, Stari, Dolgi Potok (K, D, A, B, C, E, II). Po rekah so imena: Reka, Velika Reka, Zgornja, Spodnja Rečica, Rečica ob Paki (K, E, B, A, II); po hitro, živahno tekočih vodah pa Bistrica, Bistri Graben, Bistrica ob Sotli (K, D, B, I). Tudi v Voglajnsko-Sotelski Sloveniji srečamo krajevni imeni Sopota in Sopote (D, I). Več toponimov tipa Roje je v Celjski kotlini (B, C, I). Na apniška tla kažeta krajevni imeni Ponikva in Kropa (D, B, II in A, I). Naselje Rastke je nastalo na sotočju dveh precej enakih gorskih potočkov (A, I). Med dokaj pogostnimi imeni so: Mlaka, Mlakuža, Mlačna, Črna mlaka, Slana mlaka itd. (L, D, E, A, C, B, V), Mlake, Mlačce (K, D, B, I). Številčno in pokrajinsko bolj omejena so imena: Na luži, Lužca (L, A, D, E, I), Luže (K, A, I). Vode z večjo množino raztopljenih mineralnih snovi so na našem območju precej

pogostne, kar potrjujejo tudi imena: V slatini, Slatjek, Slatnca (L, D, B, E, A, C, III), Slatna, Slatina, Slatine, Rogaška Slatina (K, D, B, A, C, II). Toplica je primarni hidronim (Bezljaj 1961, 266) pa tudi toponim: Atomske, Rimske Toplice (D, E, I), Toplica, Na toplicah (L, D, A, B, C, II). Če sodimo po imenih, je pri nas precej jezer, ribnikov – tajhtov (nemški dialektični izgovor der Teicht): Jezerce, Jezerje, Jezera, Jezerišče (K, D, B, II), Na jezeru, Izer, Jezernica (L, D, A, B, C, E, II); Tajht, Tajhti (L, B, I), Tajhte (K, B, I); Ribnik, Pri ribnikih (L, D, B, A, II). Marsikje so pregradili potok ali reko in mesto označili z imenom: Jez (K, B, I), Na jezu, Pod jezom (L, A, B, C, I). Močila so v našem gorskem imenoslovju zelo pogostna imena za razmočen kraj ob izviru. Na Savinjsko-Sotelskem poznamo imena: Močle (K, B, D, I), Močilo, Močila, Močivnik, Na močlah, Močina, Močarne (L, D, B, C, A, E, III). Imena: Kal, Kališe (L, A, C, D, E, II), Kale (K, B, I) omenijo: 1. mesto, kraj v naravi, kjer voda kali, sili na dan, 2. mokrotno mesto, ki ga voda zamaka, 3. kalno, umazano lužo, lokev, kjer napajajo živino in 4. kraški zidani vodnjak deževnice, kapnice, lokve (Badjura 1953, 233). Na mokrotna tla se nanašajo tudi imena: Močvirje, Močvirjek (I, D, B, II), Cedile (L, D, I), Zibika (K, D, I). Imena Lava (K, B, I), Pri lavi (L, B, D, A, C, II) pomenijo v naših primerih tolmun ali lužo, ki ostane v posušeni potočni ali rečni strugi (Badjura 1953, 253). Za Pleteršnika je apelativ lava "Tiefe sumpfige Stelle neben einem Flusse" (Pleteršnik 1894, 502). Pri apelativih korito in struga smo se odločili za vodni pomen: Koritnica, Pod koritom (L, E, B, D, C, III), Struge (K, A, I).

Prebivalstvo. Romanizirani predslovanski prebivalci Vlahi so zapustili sledove v krajevnih imenih: Laško, Lahomno, Laška vas nad Štorami (kos 1939, 231; E, D, I). Na stara osebna lastna imena in na tvorjenke iz njihove podstave kažejo krajevna imena: Bočna (Bezljaj 1956, 70), Raduha (Mišić 1940, 45), Braslovče (Bezljaj 1956, 79), Dobrteša vas (Bezljaj 1956, 142), Bovše (Bezljaj 1956, 70), Hudinja (Bezljaj 1956, 220), Hotunje (Bezljaj 1956, 213), Dekmarca (Bezljaj 1956, 130), Dobrina (Bezljaj 1956, 141) idr. (D, B, A, C, III).

Posebno vrsto krajevnih imen sestavljajo krščanska koledarska imena. Med njimi je pri nas relativno najbolj pogosten sveti Nikolaj, veliki dobrotnik vernih, zavetnik pred poplavami ter zaščitnik mornarjev in brodarjev (keber 1988, 295). V krajevnih imenih je bolj znan kot Sv. Miklavž, Šmiklavž, Miklavž pri Taboru (B, D, A, II). Janez je šesto najbolj pogostno ime med Slovenci. Ime se pri nas zanesljivo omenja že v 10. stoletju (Keber 1988, 214), v krajevnih imenih ga najdemo predvsem med Voglajno in Sotlo: Sv. Janez, Šentjanž (D, B, A, II). Marijo srečamo v imenih: Marija Dobje, Marijina vas, Šmarje pri Jelšah (K, E, D, B, I). Cerkve svetega Vida in po njem imenovana naselja so med najstarejšimi, saj segajo na začetek pokristjanjevanja. Znana krajevna imena so: Sv. Vid, Šentvid pri Planini (D, C, I). Sveti Florjan je vernike in njihove večinoma lesene domove varoval pred ognjem, sušo, povodnijo in vojsko (Keber 1988, 180). Po njem so imenovali kraje: Florjan pri Gornjem Gradu, Sv. Florjan pri Šoštanju (A, C, D, I). Ime Jurij je na Slovenskem ugotovljeno že od 9. stoletja, po njem so nastala

krajevna imena: Sv. Jurij, Šentjur in Jurklošter (Keber 1988, 227; D, E, I). Pred drugo svetovno vojno je bilo mnogo več krajev imenovanih po krščanskih svetnikih. Z zakonom o imenih naselij in označbah trgov, ulic in hiš so mnogim krajem spremenili imena (Uradni list SRS 1948, 115). Z združitvijo naselij so marsikje izločili manj ustrezno ime ali pa so se odločili za novo. Tako so združili naselji Sv. Rok ob Sotli in Dobovec v Dobovec, Sv. Križ se združi z Rogaško Slatino, Sv. Peter pod Svetimi gorami se preimenuje v Bistrico ob Sotli, Sv. Peter na Medvedjem selu v Kristan vrh, Sv. Katarina se vključi v Kamenče, Sv. Mohor v Male Rodne, Sv. Jedert postane Sedraž, Sv. Lenart Vrh nad Laškim, Sv. Lovrenc pri Prožinu Kompole, Št. Janž na Vinski gori Vinska gora itd. Po letu 1990 so se ponekod krajani z večino glasov znova odločili za staro krajevno ime. Tako je Strmec pri Vojniku spet postal Nova Cerkev, Gornja vas pri Preboldu Sv. Lovrene, Stojno selo Sv. Florjan in Breze Šentrupert.

Veliko skupino predvsem ledinskih imen, ki smo jih nakazali že pri krčevinah, sestavljajo posesivna imena. Krajevni imen te vrste ni veliko, ledinskih pa je mnogo: Bezenškovo, Bukovje, Brecljevo, Robanov Kot (K, B, D, A, C, II), Pekleкова reber, Brglezov vrh, Jušnikove jame, Pajkova dolina, Močnikov trebež, Hermanova frata, Petrove gorce, Kapljeve gmajne itd. (L, A, C, B, D, E, VII). Z dokupljeno ali podedovano njivo, travnikom, vinogradom se često prenašajo tudi imena starih lastnikov. Vsa lastniška imena smo uvrstili k prebivalstvu.⁸ Mišič ugotavlja, da se večina ledinskih, hišnih in drugih lastnih imen okoli Luč, ki so se razvila že do 15. stoletja in pozneje, povsem sklada z izredno razgibano apniško pokrajino. Hišna imena, ki so nastala iz ledinskih, prevladujejo nad imeni, ki označujejo človekove osebne značilnosti, psihične lastnosti in telesne posebnosti, njegovo dejavnost in poklic. Razmerje imen je razumljivo, če upoštevamo, da je zlasti zahodni del Gornje Savinjske pretežno gorat in redko poseljen. Stik ljudi s samotnih kmetij ni bil tako živ kakor v sklenjenih naseljih nižinskih ali gričevnatih območij (mišič 1940, 48–49). Ljudje in rodbinska imena se lahko menjajo, hišna imena pa ostanejo. Po drugi svetovni vojni so nekateri kmetje na območju Solčave spremenili svoje priimke v korist starih, hišnih imen. Proces nastajanja priimkov se je pri nas začel že od 13. in 14. stoletja in se je v glavnem končal v 15. in 16., uzakonil pa v zadnji tretjini 18. stoletja. Najbolj pogostni priimki v Sloveniji so: Novak, Horvat, Krajnc, Kovačič, Zupančič, Potočnik, Kovač, Mlakar, Vidmar, Golob itd. Da je bilo gibanje prebivalstva že nekdaj živahno, lahko sodimo po veliki razširjenosti in pogostnosti priimkov: Horvat, Krajnc in Korošec (Jakopin 1977, 19). Krajevni priimki so se razvili iz krajevnihih imen in obratno.

⁸ Na antroponime, predvsem na krščanska koledarska imena, odpade petina lastniških imen, druga petina se nanaša na rastlinski in živalski svet, dobra desetina na površje in vodovje, treh desetih imen nismo razvrstili, preostala pa smo uvrstili v druge geografske panoge.

Takšni priimki poimenujejo človeka: po deželi, narodu, kraju prebivanja, legi ali kakovosti hiše, posestva (Bunc 1951, 82).

N a s e l j a. Krajevnih imen, sestavljenih iz apelativa mesto, je na Slovenskem malo, na Savinjsko-Sotelskem poznamo samo zaselek Novo mesto pri Šmatevžu, dokaj razširjena pa so imena vas in selo. Enobesedna krajevna imena Vas, Ves so povečini manjša naselja, pogostna zlasti v Celjski kotlini, precej bolj razširjene pa so večbesedne zveze, ki kažejo na lego, na naselitveni razvoj in vzročne odnose starejših, večjih naselij z mlajšimi. "V slovenskem delu nekdanje dežele Štajerske ležijo krajevna imena oblikovana z vas v glavnem južno od reke Drave," tam, kjer je dokazana starejša kolonizacija (Kos 1966, 80). Zanje so značilni toponimi, pri katerih je apelativ vas povezan z osebnim imenom, npr. Dobriša vas, Dobrteša vas (Bezljaj 1956, 42). Razen omenjenih, je v Celjski kotlini še več vasi: Višnja, Arja, Drešinja, Latkova, Ojstriška, Orova vas itd. Pogostna krajevna imena tega tipa so tudi med Voglajno in Sotlo, v Gornji Savinjski pa jih skoraj ni. Visoki svet Gornje Savinjske doline, Dobrovlje, severno hribovito obrobje Šaleške doline so bili v glavnem naseljeni v poznem srednjem veku (Kos 1970, zemljevid v prilogi). Z vasjo so povezana tudi ledinska imena: Pod vasjo, Za vasjo, Pod vesjo⁹ (D, B, E, A, C, III). Med vasjo in selom ni bilo bistvene razlike niti po izvoru in značaju naselja niti po času nastajanja. Prvotno je bilo selo "ena sama naselitvena in gospodarska enota, kmetija, dvor ali podobno" (Kos 1966, 94). Krajevna in ledinska imena: Selo, Sele, Sela, Selce (K, D, B, C, II), Na selu, Na selah (L, D, B, C, II); Seliše, Selišica, Selišjek (L, D, B, E, C, A, II) so znana zlasti na območju Sotle in Voglajne ter ob srednjem toku Savinje.

Posebno skupino imen predstavljajo tista z obrambno funkcijo: Gradišče, Grad, Straža, Tabor, Turn. Ledinska imena: Gradišče, Na gradišču, Gradiše (A, D, E, C, II) in krajevna imena Spodnje Gradišče pri Vojniku, Gradiški Dol (D, B, II) srečujemo po vsej Savinjsko-Sotelski pokrajini. Po številu imen so gradišču blizu: Gornji Grad, Grajska vas, Graška Gora (K, B, A, C, D, E, II), Pod starim gradom, za gradom) L, B, D, A, C, E, II). Na obrambo pred Turki spominjajo imena: Straža, Stražica, Straža na Gori (K, D, B, E, A, III), Stražnik, Pod stražo (L, D, E, II), Tabor (K, B, I). Podoben pomen imajo imena: Na vahti, Vahtnice (popačenka, die Wacht), Čuvajnica (L, E, C, D, I). V to skupino imen smo uvrstili tudi Turn, Turnšca, Na turneah (der Turm, L, D, C, E, A, II), Turnče, Turno (K, D, E, I). Dvor ni samo bivališče fevdalcev, lahko je tudi kmečki dom, kmetija. Krajevna in ledinska imena tega tipa niso pri nas pogostna (K, D, B, E, I; L, D, A, I). Pristava je bila nekdanj hiša, manjši grad z gospodarskimi poslopi in zemljiščem, pripadajočim graščini (SSKJ 1985, 697). V pristavah je bila nastanjena grajska služinčad in živina. Krajevna imena: Pristava, Pristova, Pristavica (D, B, C, E, II)

⁹ Po Historični topografiji slovenske Štajerske in južnega dela Koroške do leta 1500 je bilo v Savinjsko-Sotelski Sloveniji okrog 900 naselij, kar je v primerjavi z letom 1977 le polovica (51,1 %). Od takrat je naraslo predvsem število zaselkov (Blaznik 1986, 1988).

in maloštevilna enaka ledinska imena srečamo zlasti v Voglajnsko-Sotelski Sloveniji in v Celjski kotlini. Enak pomen ima Marof (K, D, B, E, I), Za marofom (L, B, D, C, E, II). Ledinska imena po hiši, bajti, koči, kajži in po gospodarskih poslopih se v glavnem razlikujejo po predložnih in pridevniških zvezah. Najbolj pogostna so ledinska imena po koči (C, D, A, B, E, III), hiši (D, C, E, A, B, III) in domu (D, A, B, E, III), mnogo manj pa jih je po bajti (C, I) in kajži (C, I), toponimov te vrste pa sploh ne poznamo.

V času uvajanja nad triletnega kolobarjenja s praho (od 9. do 11. stoletja) in kasneje so bile večje skupine vaškega polja obdane z ograjo, ki je štela posevke pred živino, ki se je pasla na strnišču in na prahi. Polja so ograjevali z različnimi mejami tudi potem, ko se je že krepila individualna posest. Nepotrebne so postale šele v 19. stoletju z odpravo starega kolobarja in uvedbo katastra, s čimer je bila zajamčena večja pravna varnost posestva (Grafenauer 1970, 229–230). Ograde, ograje so v ledinskih imenih dokaj pogostne, manj pa v toponimih: Ograde, Ogradice, V ogradi (L, A, D, B, E, IV), Ograjce, Ograjnice (L, D, B, C, A, E, IV), Ograje, Ograjen (K, D, B, I). Enak pomen imajo imena Tinsko (K, D, I), Otemna (K, B, I), Plot (L, A, B, I) in Lesa (L, A, B, II). Po ledinskih imenih lahko sklepamo o kmečkih gospodarskih poslopih in njihovih prostorih: hlev, štala (der Stall), stan, kozolec, skedenj, klet, zidanica, hram, uta, kašta (kašča), fernača, pajštva (skromna stavba za sušenje lanu, sadja), šupa (lopa, kolnica), pod, parna, svislj, cimper (ostrežje), prešnica (prostor, kjer se stiska sadje, grozdje), gumno. Vsaj za nekatera ledinska imena navedimo pogostnost in razširjenost: Hlevi, Hlevišče (A, C, E, II), Stare štale (A, C, E, I), Pod kozolcem (D, E, B, C, A, III), Pri zidanci (E, D, I), Nad kletjo (B, C, II), Za kašto (A, E, II), Za fernačo (A, C, I), Pri pajštvi (B, A, D, E, I), Gubno (Bezlaj 1956, 205; D, I), Na utah (A, B, D, I). posebej omenimo žvajo, nekdanji živinski dvor, sirnico (L, B, I).

Težko si predstavljamo slovensko pokrajino brez značilnih nabožnih znamenj: križev, kapelic in številnih cerkva. Mnoga med njimi so kužna znamenja: Pri kužnem znamenju, Pri znamenju (L, A, I). Malo krajev so imenovali po križu: Križ, Križan vrh (A, D, I), več pa je takih ledinskih imen: Križ, Križe, Križnica, Križenca (D, B, A, E, C, IV). Po kapelah in cerkvah so imena: Pri kapeli (L, D, E, B, C, A, III), Nova cerkev, Škalske Cirkovce (K, B, C, I), Pri cerkvi, Cirkovna (L, A, E, C, D, II). Mežnarije in pokopališča so večinoma blizu cerkva, spremljajo jih ledinska imena: Za mežnarijo, Pri mežnariji (A, C, I), Britof (der Friethof), Stari britof (L, D, C, B, A, II). Zanimiva so tudi zemljiška imena: Božji trebeži, Božine, Božjak, Na nabožnem (L, D, B, E, II).

Socialnopolosostni odnosi. Videm pomeni cerkvi podarjeno zemljišče (K, B, I), Nova Štifta pa cerkevno ustanovo (K, A, I). Župnijo in župnijsko posest predstavljajo ledinska imena: Farica, Na farovškem, farovška njiva (L, B, D, C, E, A, IV); škofijo: Škofija, Škofja vas, Škofja Gora (K, B, D, E, I), Škofova njiva (L, D, A, I); samostan (das Kloster): Novi Klošter (K, B, I), Menišče (K, D, I), Meniško (L, B, I). Kosezi, kasazi ali kasezi so slovenski plemeniti ljudje v zgodnji

fevdalni dobi, ki so po svojem družbenem položaju predstavljali "izjemno skupino med fevdalci in navadnimi svobodnjaki" (Grafenauer 1979, 171). V Savinjsko-Sotelski Sloveniji poznamo samo naselje Kasaze pri Petrovčah. Ofer je bil delavec, ki je plačeval stanovanje z dnino na lastnikovem posestvu, ponekod je imel v najemu tudi manjši kos zemljišča, od tod ledinska imena: Oferska njiva, Oferija, Za oferko (A, C, I). Manj pogostna so ledinska imena: Tlaka (A, D, I), Kočarji (A, I), Staršek (D, I), Dedina (D, I), Za gruntom (A, I), Lastina (L, D, E, C, II) in krajevna imena Lastine in Lastnič (D, I). Bezljaj meni, da gre pri teh imenih verjetno za star pravni pojem, ki ga ljudje ponekod še dandanes uporabljajo za majhno posestvo, po katerem je nastal vzdevek lastninar, bajtar, kajžar (Bezljaj 1956, 329). Pomenljivi sta krajevni imeni Lačna vas (D, I) in Ubožno (B, I). Slovar slovenskega knjižnega jezika pojasnjuje gmajno kot neobdelan, na redko porasel svet, navadno skupna last vaščanov (1970, 704). Posestna oblika sega še v dobo plemenske ureditve in se je preko fevdalizma ohranila do danes. V fevdalni dobi razlikujejo gozdne, pašniške in splošne zemljiške gmajne, vendar se je izraz gmajna sčasoma omejil na pašnike (Orožen 1957, 153). Krajevna imena: Gmajna, Gornja Gmajna (B, A, D, II) in nad sto ledinskih imen: Na gmajni, Gmajnica, Stare gmajne, Gmajnsko (D, B, E, A, C, VII) so razširjena po vseh delih Savinjsko-Sotelske Slovenije. Nekatere gmajne so imenovali po lastnikih, vaških skupnostih.

"Pustote se imenujejo v prvi vrsti neoddane, opuščene kmetije ..., lahko pa so tudi selišča, še ne pozidana ali opustošena, ki naj se pozidajo, dalje brajde, vinarji, gradji, gozd ..."

(Kos 1950, 398). Fevdalec je lahko pustoto znova oddal, postala je lahko redna kmetija. Ledinska imena tega tipa srečamo pri nas le v Zgornji Savinjski dolini (Kotnik 1956, 25; II). Pustoti so po pomenu enaka krajevna in ledinska imena: Pustike (K, D, I), Pustika, Pustača (L, D, C, A, II), Puša, Pušava, Na pušavniku¹⁰ (L, D, B, C, A, E, VI). Nekatere pustike, puše se imenujejo po hišnih imenih (L, A, B, C, II).

Poljedelstvo. V Savinjsko-Sotelski Sloveniji so redki kraji imenovani po njivah (I), zato pa je izredno veliko ledinskih imen (VII). Zanje so značilne privedniške besedne zveze: Lepa Njiva, Njivice (K, D, A), Njiva, Stara, Prednja, Zadnja, Nova, Zgornja, Spodnja, Velika, Mala, Činka, Ravna, Sloka, Notranja, Zunanja, Ozka, Široka, Dolga, Kratka, Okrogla, Nicina, Senčna, Mlačna, Sončna, Strma, Rebrska, Prodna, Tratna, Travniska, Gošna, Poljska, Pusta, Materna, Domača, Tetina, Cestna njiva, Ribiške njive, Njive pod križem itd. V gornjih oznakah se razkrivajo mnoge naravnogeografske in družbenogeografske značilnosti naše pokrajine (L, A, B, E, C, D). Zelo veliko ledinskih imen po njivah je v Zgornji Savinjski dolini, kjer je bilo za njive relativno malo ravnega sveta in so še v polpretekli dobi poznali požarjenje. Polja so v krajevnih imenih nekoliko bolj

¹⁰ Osnova za zadnjo skupino imen bi lahko bil tudi aktronim (Bezljaj 1961, 129).

pogostna kot njive, pa tudi v ledinskih imenih jih je zelo veliko: Polje, Dobropolje, Pusto Polje, Varpolje, Kompole¹¹, Poljše (K, D, A, B, E, II), Polana, Polane, Poljane (K, D, A, B, E, I), Dolgo, Zlato, Malo, Lovsko, Novo, Staro, Gornje, Glavno polje (L, B, D, A, E, C, VI). Ledinska imena: Štuk, Štok, Na štuku, V štukih pojmujejo domačini kot velike njivske površine. Srečujemo jih v vseh delih Savinjsko-Sotelske Slovenije (L, A, B, C, D, E, IV). Veliko ledinskih imen so posvetili vrtovom: Vrt, Vrtilč, vrtec, Vrtilče (L, D, C, B, E, A, V). Imena: Počval (K, D, I), Volog (K, A, B, I), Preloge (K, B, D, C, I), Na prelogah, Prelože (L, D, E, II); Prahe, Praha, Na prahi (L, E, B, I) spadajo v znakopomensko vrsto. Na apelativ ledina se nanašajo imena: Ledine, Na ledinah, Stara ledina (L, D, A, E, B, C, III), na delitev zemljišča pa: Delce, Devce (K, A, D, I), Na dele, Devci (L, D, B, A, E, C, IV), Stare talunge, Na šest tal (L, B, I). Ledinska imena, povezana z oblikami zemljiških kosov, izražajo značilnosti ljudskega metaforičnega prikazovanja vsakdanjega življenja in okolja: Hlače, Mala hlačnica, V hlačah (L, C, E, A, D, II); Okrogla, Krožnica, Okroge (L, D, E, B, C, III); Dolgec, Dolgača (L, D, B, III); Široko (L, C, D, I) in še značilna, a manj številna ledinska imena: Klobuk, Črevo, V nogi, V peti idr. Na obdelovanje polja se nanašajo imena: red, slog – ogon, ozara in osredek. Osredek je nezoran del sredi ogona, ozara pa travnat svet na koncu njive, kjer se pri oranju obrača plug (SSKJ 1979, 459, 492). Navedimo nekaj primerov: Osredek pri Podsredi (K, D, B, I); Na ozarah (L, B, I); Dve redi (L, C, I); Dolgi Ogoni (K, C, D, E, I); Slog, Slogi (L, D, A, III). Njivske pridelke nam posredujejo imena: Ječmenše (L, E, I); Ajdovše, Ajdovo zrno (L, D, I); Ržišče, Ržina (L, D, A, E, II); Bobovo (K, D, I), Bobovše (L, D, I); Velike in Male Grahovše (K, E, I); Laniše, Leniše, Pod lenom (L, D, B, A, E, II), Zelnik (L, A, B, C, E, II).

Sadjarstvo. V Sloveniji so redki toponimi iz osnove saditi, nekaj več je ledinskih imen: Zasad, Zasade (L, D, E, I). Veliko je nemških izposojenk, popačenk: Pungart (der Baumgarten), Pungrad, Pungert, Pungret, Pongrat (L, C, B, D, A, E, IV). Med sadnimi vrstami je največ krajevnih in ledinskih imen po hruškah. Ob prihodu Rimljanov so bile na ozemlju današnje Slovenije razširjene divje hruške, jabolane, češplje, slive in češnje. Plemenite vrste sadja so prišle v naše kraje iz Italije. K razširjenju sadjarstva so mnogo pripomogli samostani in cerkvene osebe oziroma predpisi nekaterih redov o dovoljenih jedeh v samostanih (Valenčič 1970, 320). Hruške zapazimo v toponimih: Grušovlje, Gruševce, Hrušovje (K, D, B, A, E, II) in ledinskih imenih: Hrušce, Hrušovka, Hrušje, Grušca (L, D, E, B, C, III). Sodeč po imenih: Orehovec, Orehek, Orešje, Orehovše (K, D, B, I), Pod orchi, Orešnica, Orehovščica (L, D, A, E, B, C, III) je bilo največ orehov med Voglajno in Sotlo. Domala povsod srečujemo imena: Črešnjevce, Črešnjice (K, D, C, I), Črešnovce, Pri turški češnji (L, A, D, E, C, II). Na višnje nas spominjajo maloštevilna imena: Višnja vas (K, B, I), Na višnjicah (L, B, D, I); na

¹¹ Kompolje je visoko ležeče polje, polje na planoti (Ramovš 1952/53, 157).

češplje in slive: Češplovje, Češplin (L, E, C, D, I), Slivno, Slivnica pri Celju (K, D, E, I), Slivce, Zaslivje (L, C, D, I). Glede razširjenosti jablan in nekdanji tudi necepljenih hrušk bi pričakovali več tovrstnih imen. Nekaj ledinskih imen omenja še: krhličce, olupke, pečke itd.

Vinogradništvo. Na Štajerskem so poznali vinogradništvo že v predrimski dobi, Rimljani so ga še razširili in izpopolnili. Slovenci so se naučili vinogradništva od staroselcev. Urbar gornjegrajske posesti iz leta 1426 omenja vinograde pri Radmirju, v neposredni bližini Ljubnega in okoli Rečice. Vinogradništvo je bilo v tesni zvezi s cerkvenimi ustanovami in samostani. Pretežni del spodnještajerskih podložnikov, ki so morali oddajati vino krški škofiji, je odpadel na urade Bizeljsko, Podčetrtek in Pilštanj. Žička kartuzija je imela vinograde tudi v Teharju, jurkloštrska pa na Kalobju in pri Laškem. Vinogradništvo je bilo v srednjem veku ponekod povezano s kultiviranjem še ne obdelanih zemljišč. V naslednjih stoletjih (od 16. do konca 18.) je pridelava vina še napredovala, kjer pa naravni pogoji niso bili ugodni, so vinsko trto opustili (Valenčič 1970, 289–293). O nekdanjih in še obstoječih vinogradih nam pričajo zemljiška imena in toponimi: Vince, Podvinše, Zavine, Vincarija (L, B, D, A, C, II), Star vinograd, Vinograd (L, B, D, E, C, A, III), Vine, Vinare, Vonarje, Podvin, Vinski vrh, Vinska Gorica, Zgornja Vinica (K, B, D, E, III). Po nizu takih imen lahko sklepamo na mejo sklenjenih vinorodnih površin, npr. na severozahodnem obrobju Celjske kotline. Na Voglajnsko-Sotelskem je sinonim za vinograd, vinsko gorico "gorca": V gorci, Gorce (L, D, II).

Obrt. Že ob naselitvi v novi domovini so poznali naši predniki nekatere obrti, a le redke, npr. kovaštvo, so opravljali specializirani delavci. Sami so izdelovali orožje, orodje, nakit, tkali platno in oblikovali lončeno posodo. Od 9. stoletja dalje so nastajali vodni mlini, ki so bili last zemljiških gospodov. Do 12. stoletja je na Slovenskem prevladovalo zaprto naturalno gospodarstvo, obrt je bila, razen na gospostvih fevdalcev (obrtniki – hlapci), združena s poljedelstvom. Od 12. do 15. stoletja je bila domača obrt na kmetih že dobro razširjena, v mestih pa so med meščani prevladovali poklicni obrtniki, ki so se od konca 14. stoletja združevali v cehe. Njihovo število je naraščalo in zajelo večino takratnih obrtnih panog (Grafenauer 1979, 168, 197). V krajevnih in ledinskih imenih spoznamo naslednje obrti: mlinarstvo, kovaštvo, žagarstvo, žganje apna in izdelava opeke. Navedimo nekaj primerov: Stopnik, Stopče (K, D, E, B, I), Pri mlinu, Mlinše, Mlinarca (L, D, B, A, E, C, IV); Na žagi, Žagarje, Žaganca (L, A, B, D, II), Stara Žaga (K, D, I); Kovač, Kovačija, Kovačnica (L, D, B, A, E, II). S predelavo lesa so obvezana imena: Kolarnica, Pri bognerju (nemška popačenka der Wagner, L, A, E, I); s čevljarstvom: Kvedrija (L, A, I); z oglarstvom: Oglarija (L, A, I); s predenjem: Kolovrat (K, A, I); s trenjem lanu: Trlično (K, D, I), z žganjem apna in izdelovanjem opeke: Apnenca, Zgornje in Spodnje apniše (L, C, B, II); Ciglenca (K, D, I), Cigonca, Ciglerca, Na cigoncah (L, B, D, E, C, A, III).

Rudarstvo in industrija. Čeprav segajo začetki preprostega pridobivanja kovin že v predzgodovinsko dobo in stari vek, je večina z rudarstvom povezanih toponimov in ledinskih imen mlajšega nastanka. Pomembno obdobje v razvoju rudarstva in fužinarstva na Slovenskem je bila druga polovica 18. stoletja in naslednje stoletje. Pred letom 1848 so železovo rudo topili pri Planini pri Sevnici, v naši bližini pa pri Vitanju in na Pohorju (Zgodovina Slovencev 1979, 415). V 18. stoletju je nastalo več steklarn na Pohorju, po ena pri Celju, Rogatcu, Zidanem Mostu in drugod. Na rudo in rudarstvo spominjajo imena: Rudnica, Rudenik (K, D, E, I), Rudna (L, D, I); na železo in fužine: Železno, Gornje in Spodnje Železno (K, B, D, I), Na železniku (L, A, E, I), Fužine (K, D, I in L, C, D, E, I); na steklarne: Stara, Nova Glažuta (K, D, E, II), Glažute, Zadnje, Prave glažute (L, D, I); na kamnolome: Na pruhu (der Steinbruch L, D, B, E, C, A, II).

Trgovina. V krajevnem imenoslovju predstavljajo trgovino imena Tržišče (K, D, I), Stari in Novi Trg (K, D, I), Pod trgov, Tržca (L, B, D, A, I). Kos ugotavlja, da leži večina starih trgov na Slovenskem v neposredni bližini naselbin ali ob prometnih poteh iz predсловanske dobe, predvsem ob nekdanjih rimskih cestah (M. Kos 1930, 165–167).

Promet. Promet je v veliki meri vplival na družbenogospodarski razvoj pokrajine, največ imen se nanaša na kopna in vodna prometna sredstva, cesta v toponimu ni pogostna, pač pa v ledinskih imenih: Ceste (K, D, I), Cesta, zacetnica, Čez malo cesto (L, D, B, E, A, C, IV). Manj pogostna so ledinska imena: Poti, Na razpotju, Ravna pot (D, A, B, C, II), Steza, Podsteznica (B, C, D, I). Več zbranosti je bilo potrebno na križiščih: Križišče, Križpotje, Križna pota (L, E, D, B, A, II), na strminah: Klancec, Klance (K, B, D, E, I), Klanci, Klanček, Pod klancem (L, D, B, E, A, C, III); na zavojih: Vojnik, Zavoje (K, B, E, I), Rida (L, B, C, I); na prevalih: Prevole (K, E, I), Prelasko (K, D, I); na prehodih čez reko ali potok: Moste, Primostna (K, D, B, I), Most, Mostnica, Visoki most (L, D, A, C, I); Brv, Konjska brv (L, D, I). Na nekdanjo plovbo po rekah in prečkanje le-teh s pomočjo brodov ali čolnov spominjajo krajevna imena: Brode, Brodnice (K, B, C, D, E, I) in ledinska imena: Na brodu, Brodec (L, D, A, B, C, II); Pristanca (L, D, I); Ladja (K, B, I). Omeniti velja še imena: Tlake (K, D, L; L, B, A, I); Pod progo (železniška proga, L, D, I); Dolga drča (L, A, I), nekatere drče se imenujejo po posestnikih. Krajevni imeni Ceste in Tlake pri Rogatcu spominjata na rimsko cesto (Melik 1957, 521). M. Natek razlaga Ravljenske ulice (nad Vranskim) kot živinske steze od vasi do skupnega vaškega pašnika (M. Natek 1971–81, 396).

Sklep

Od vseh (10.200) ledinskih in krajevnih imen, zbranih v Savinjsko-Sotelski Sloveniji¹², smo jih v geografski sistem zajeli 88 %, druga niso etimološko poja-

¹² Na Voglajnsko Slovenijo odpade 37,6 % imen, na Celjsko kotlino 21,5 %, na Gornjo Savinjsko 15,9 % na območje spodnje Savinje 14,4 % ter na Velenjsko kotlino in Vitanjsko hribovje 10,6 %.

snjena ali pa pomensko ne sodijo v geografski okvir. Marsikje so mlajši deli večjih naselij ohranili nekdanja ledinska imena in toponime pridruženih naselij¹³. Razmeroma največ imen je povezanih s površjem (19,3 %) in s prebivalstvom (17,0 %), precej manj pa z gozdnim rastjem in krčevinami (14,0 %), poljedelstvom (8,3 %) in travništvom (7,2 %). Sledijo imena: po vodah (4,7 %), tipu naselij in kmetijskih domačijah (4,5 %), živalstvu (3,1 %), sadju (1,6 %), vinu in vinogradih (1,0 %), obrti (0,6 %) itd.

Znotraj pokrajinskih enot pripada povsod največ imen površju, na drugem mestu je prebivalstvo (A, B, C) in gozdno rastje (D, E), tretje, četrto in peto mesto zasedajo v raznih delih Savinjsko-Sotelske Slovenije različne geografske panoge, predvsem rastje in poljedelstvo, na šestem mestu pa je povsod vodovje.

Sodeč po razširjenosti in pogostnosti krajevnih in ledinskih imen združuje Savinjsko-Sotelska pokrajina bolj ali manj značilnosti večjega dela Slovenije, brez Slovenskega Primorja in Pomurja. Lego, starost, velikost naselij in zemljišč povečini označujejo pridevniki: zgornji, spodnji, stari, novi, veliki in mali. Površje je zgrajeno pretežno iz trdih in mehkih karbonatnih kamnin in vulkanskih grohov. Reliefno razgibansot ustvarjajo hribi in gor z vrhovi različnih višin in oblik, strme in položne rebri, bregovi, griči, gorice pa ravne, koti, tesni, prostorne doline in manjši dolji, drage, grabni, globače, jame (tudi kraške), vrtače, rupe itd. Zlasti v hribovitem svetu so v imenih bolj pogostne senčne, mrzle, hladne in suhe lege. Tla so blatna, peščena, prodnata, lapornata, ponekod tudi ilovnata ali glinasta. Imena po vodah se nanašajo na studence, šepiše, slatine, toplice, rečice, reke, še pogosteje pa na potoke, mlake, močila, tudi jezera, ribnike ter na druge vode in vodice. V gajih, logih, hostah, borštih, gošah prevladujejo listavci: razne vrste hrasta, breza, bukev, gaber, lipa, topol, na mokrotnih tleh, ob potokih, tudi vrba. Med iglavci izstopa bor. Podrastje predstavljajo: leska, dren, resje in praprot. V času srednjeveške kolonizacije so gozd marsikje posekali, na krčevinah, lazih, trebih, požarinah, novinah so uredili obdelovalne in pašne površine. Imena, vzeta iz živalskega sveta, se neredko nanašajo tudi na človekove značajске lastnosti. Pogostnejša krajevna in ledinska imena te vrste so o: medvedu, volku, lisici, kači, polžu, žabi, raku, golobu, krtu, miši itd. Travniki, trate, pašniki, loke in ločice, senožeti po planinah so dajali krmno in omogočali pašo kravam, konjem, ovcam in kozam. Občasno so pasli živino tudi po prelogih. Manj ugodni za živinorejo so bili virti in čreti. Povsod so posebno skrb posvečali poljem, njivam in vrtovom. Njihova imena izžarevajo bogate izkušnje in slikovite ljudske izraze o legi, velikosti, obliki, podnebnih značilnostih, rodovitnosti, lastništvu, kulturah (rž, lan, bob, ajda), prometni dostopnosti idr. V sadovnjakih in posamič so gojili predvsem hruške, orehe in češnje. Vinska trta je bila nekdanj (v 15. stoletju) razširjena tudi v manj primernih legah, npr. v Gornji Savinjski dolini.

¹³ Celje sestavljajo npr.: Otok, Lava, Dolgo polje, Gaberje idr., v ulični sistem Gornjega Grada so zajeli imena: Podsmrečje, Prod, Sokat, Tajna, Tlaka idr.

Staro obrt srečamo v kovačnicah, mlinih, žagah, apnenicah, opekarnah, industrijo v fužinah, steklarnah. Trgovino zaznamo v imenih trg, tržišče, promet v cesti, križpotju, klancu, mostu in brodu. Mnogi kraji in posestniki se imenujejo po krščanskih svetnikih, ledinska imena pa nimajo svetniškega predznaka. Najbolj pogostna tipa naselij sta vas (ves) in selo (sele). Na zgodnjo poselitev naše pokrajine sominjajo gradišča, na fevdalizem gradovi, graščine, na obrambo pred Turki straže. O verski pripadnosti in sakralnih spomenikih pričajo cerkve, samostani, kapele in križi. Nekdanje socialno posestne odnose razkrivajo imena po gmajnah, pustotah, oferjih in lastninah. pogostni imeni bivališč sta koča in hiša, med gospodarskimi poslopji pa so bolj opazni: kozolec, marof, hlev, kašta in klet. Večjo skupino ledinskih imen predstavljajo tudi ograde in ograje.

Primerjava Savinjsko-Sotelske Slovenije s celotno Slovenijo temelji samo na krajevnih imenih. Pri imenih z naravnogeografsko pomensko usmeritvijo ni večjih razlik (Slovenija 43,0 %, Savinjsko-Sotelska Slovenija 41,4 %). Vidnejši razkorak v korist naše pokrajine je pri travnem rastju in domačih živalih (živinoreji). Svet med vzhodnimi podaljški Karavank in Posavskim hribovjem ter od izvira Savinje do zgornje in srednje Sotle ima rahlo prednost še pri vinogradništvu, rudarstvu, industriji in prometu. Odstotek nerazporejenih toponimov je v Sloveniji precej višji kot v obravnavani pokrajini.

Conclusion

Of the 10.200 fallow and place names the majority are connected with surface and population, not so many refer to forest growth, agriculture and meadows. Next on the list are the names of waters types of settlement and farms, animals, fruit, wine and vineyards, crafts etc.

Inside the regional units, most names refer to the surface whereas the names connected with the population and forest growth occupy the second place. The third, fourth and fifth places in different parts of the Savinjsko-Obsotelsko region of Slovenia are held by various geographical notions, with the names of waters coming sixth.

Our comparison of the Savinjsko-Obsotelsko region of Slovenia with the whole of Slovenia is based on place names only – with names referring to natural geographical orientation no considerable differences can be observed. A longer stride to the advantage of our region is apparent in animal husbandry. The Savinjsko-Obsotelsko region of Slovenia has a certain advantage over others in wine-growing, industry and transport. The percentage of toponyms is considerably higher in Slovenia than the part of it dealt with in this article.

Literatura in viri:

Arheološka najdišča Slovenije 1975, SAZU, Ljubljana.

Badjura, R., 1953: Ljudska geografija, terensko izrazoslovje, Ljubljana.

- Baš, F., 1953/54: Pripombe k požigalništvu, Slovenski etnograf, Ljubljana.
- Bezljaj, F., 1956, 1961: Slovenska vodna imena, I. in II. del, SAZU, Ljubljana.
- Bezljaj, F., 1955: Krčevine, Slavistična revija, 1–2, Ljubljana.
- Bezljaj, F., 1959/60: Pomenska kategorija "gozd" v slovenščini, Slavistična revija, Ljubljana.
- Bezljaj, F., 1955/56: O besedah in imenih, Jezik in slovstvo, Ljubljana.
- Blaznik, P., 1986, 1988: Historična topografija Slovenske Štajerske in jugoslovanskega dela Koroške do leta 1500, I. in II. del, Maribor.
- Blaznik, P., Grafenauer, B., Kos, M., Zwitter 1970: Kolonizacija in populacija, Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev, Ljubljana.
- Bunc, S., 1951: Pregled v slovensko onomastiko, Slavistična revija, Ramovšev zbornik, Ljubljana.
- Gams, I., 1986: Za kvantitativno razmejitev med pojmi gričevje, hribovje in gorovje, Geografski vestnik, Ljubljana.
- Gams, I., 1983: Geografske značilnosti Slovenije, Ljubljana.
- Grafenauer, B., 1979: Zgodovina Slovencev, Ljubljana.
- Grafenauer, B., 1970: Poljedelski obdelovalni načini, Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev, Ljubljana.
- Ilešič, S., 1974: Sotelsko-Voglajnska regija, IX. zborovanje geografov v Rogaški Slatini 1973, Ljubljana.
- Jakopin, F., 1977: Vsak 160. Slovenec je Novak, Teleks, januar, Ljubljana.
- Katastrski načrti iz leta 1825 in mlajše kopije, Zgodovinski arhiv Celje, Arhiv republike Slovenije, Ljubljana.
- Keber, J. 1988: Leksikon imen, Izvor imen na Slovenskem, Celje.
- Kos, M., 1950: Pustota, Slavistična revija, Ljubljana.
- Kos, M., 1930: Stari trg in sorodna krajevna imena, Geografski vestnik, Ljubljana.
- Kos, M., 1939: Vlaha in vlaška imena med Slovenci, Glasnik muzejskega društva za Slovenijo, 1–4, Ljubljana.
- Kos, M., 1966: "Vas in selo" v zgodovini slovenske kolonizacije, SAZU, Razprave V, Ljubljana.
- Kotnik, F., 1956: Pustote, Kotnikov zbornik, Celje.
- Krajevni leksikon Slovenije 1976, III. knjiga, Ljubljana.
- Melik, A., 1950: Planine v Julijskih Alpah, Ljubljana.
- Melik, A., 1957: Štajerska s Prekmurjem in Mežiško dolino, II. del, III. knjiga, Ljubljana.
- Melik, A., 1963: Slovenija, I. del, Ljubljana.
- Mišič, F., 1940: Ledinska in hišna imena okoli Luč, Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor.
- Mladinska knjiga in Geodetski zavod SR Slovenije 1992: Atlas Slovenije, Ljubljana.
- Natek, M., 1971–81: Ravljanske ulice, Celjski zbornik, Celje.

- Orožen, J., 1957: Gmajne na področju srednje Savinje in njenih pritokov, Celjski zbornik, Celje.
- Osnovne državne karte 1:5000 in 1:10.000, občinske geodetske uprave: Celje, Laško, Mozirje, Šentjur, Šmarje pri Jelšah, Velenje in Žalec.
- Pintar, L., 1912: O krajevnih imenih, Ljubljanski zvon, Ljubljana.
- Pleteršnik, M., 1894, 1895: Slovensko-nemški slovar, I. in II. knjiga, Ljubljana.
- Ramovš, F., 1952/53: Iz slovenske toponomastike, Zgodovinski časopis, Ljubljana.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika, SSKJ, 1970, 1975, 1979, 1985, 1991, I.–V. knjiga, SAZU, Ljubljana.
- Uradni list SR Slovenije 1948: Zakon o imenih naselij in označbi trgov, ulic in hiš, 10, Ljubljana.
- Uradni list SR Slovenije 1953: Uredba o razglasitvi novih naselij in o združitvi naselij, 5, Ljubljana.
- Valenčič, V., 1970: sadjarstvo, vinogradništvo, gozdarstvo, Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev, Ljubljana.
- Zavod SR Slovenije za statistiko 1977: Seznam zaselkov v SR Sloveniji, Metodološko gradivo 21, Ljubljana.
- Zavod SR Slovenije za statistiko 1981: Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj, podatki po naseljih, Ljubljana.